

ELŐFIZETÉSI ÁRA
egy évre 3 forint.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkesztik:
DR. LENDL ADOLF
és
csikszentsimoni és ernyesi
LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

A kérődzők fejéekessége.

Irta: MÉHELY LAJOS.

II. A szarv.

A leáldozó nap búcsusugarai vérvörös tűzben égnek a barcasági hegyóriás tar gerinczén. A kápráztató színjáték még egy ideig ott sziporkázik a gigási bércz égbenyúló szirtjein, azután átlátszó selymes szürkesség ereszkedik a tájra.

Az esteli párázat csakhamar sűrű fátyollal vonja be az imént még oly mosolygó völgyet, fakóba vált az égerfabokrok haragos zöldje s a sejtelmes félhomályban csak lopva villan meg a kristályvizü patak ezüstös fodra.

A völgyön túl, mint valami nagyítóüvegen át rajzolódnak a látóhatárra a hazatérő csorda körvonalai, — egy ideig még az esti szellő szárnyain ring a kolomp elhaló hangja, azután elül minden zaj s mélységes csönd borul a völgyre.

De az éj csöndje nem hozott nyugalmat. . . . A nappal küzdelme az éj békéltető leple alatt sem alszik el; a természet az éj csöndjében is egy végnélküli, örökké megújuló dráma színtere. Más tényezők veszik fel a harczt, más arányokban, de egyforma elszántsággal s a rúgót, az mindig egy marad: küzdelem a létért, életre-halálra. . . .

Ime a völgy szűk gádoorában is harc dül! Két óriás roppant össze rettentő erővel s küzdelmük zaja rémesen fut tova a hallgató lankákon.

A csorda hazatért, de a bika mélyebbre hatolt a sűrűbe s végzete összehozta az erdők félelmetes fenékvadójával, a medvével. Most járják a haláltánczot.

A nemesvérti algauai állat vérbeborult szemmel, rémes bömböléssel öklelődik maga körül, az erdei sátán pedig fogait csattogtatva osztja talpa rettentő csapásait. A küzdő felek orrán, száján habzik a tajték s véres foszlányokban szakadozik szerte; a düh és kín velőtrázó ordítása harsog bele a néma éjbe, de a küzdők egyike sem hátrál. Végre a bika szarvaira kapja ellenét s a dúvad melléből felszakadt fájdalommas bődület megadja a rémítő küzdelem végső akkordját.

Pyrrhusi győzelem! A felkelő nap

(1. kép). Az amerikai villás zerge (*Antilocapra americana* L.) hímjének feje.

(2. kép). 14 cm. hosszú bárányfej homlokmetszete.

biboros fénye két hullára tűz le. Egy szikla tövében szétroncsolt gerinczsel, összetiprott mellel fekszik a hatalmas maczkó s a közeli tisztáson roppant vértócsában mereszti megüvegesedett szemeit a csorda megtépett, sebeiben elvérzett vezére.¹⁾

* * *

A ki ennek az életképnek a tanulságát levonja, egy pillanatig sem fog abban kételkedni, hogy a kérődzők szarva nem dísz, nem ékesség, — mint az agancs, hanem hatalmas fegyver. Elsőrangú fegyver, mely daczol a legerősebb ragadozók rémítő fogaival és karmaival s épen azért úgy a hímnak, mint a nősténynek sajátja²⁾, létét biztosító fontos eszköze.

E fegyver eredete messze visszanyúlik a harmadkor rejtélyes és csodás világába. Mikor a földön a ragadozó állatok különböző nemei elszaporodtak s az ízletes húsu és akkortájt még legfeljebb lábaik gyorsaságával fegyverzett kérődzőknek naponta élethalál-harczot kellett velük vívniok a meg-megújuló küzdelem folyamán physiologiai visszahatásképen kezdték megkapni a páros homlokfegyvert, vagyis a szarvat.

A homlokon (az öklelés helyén) a folytonos ütés és nyomás révén eleinte csak kicsiny szarugumók fejlődtek ki, melyek lassankint szarutülkökké lettek, később

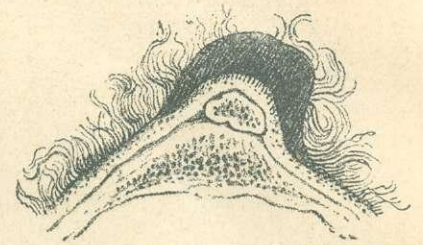
¹⁾ Ember nem volt tanuja e rettentő harcznak, mely 1892 július havában tényleg lejátszódott a Bucsecs tövén (Rozsnyó község határában), azonban a nagy kerületben feltúrt erdei alom a küzdő bikától mélyre vált gödreivel s a tövestől kiszakgatott és pozdorjává aprított fák és bokrok érthetően beszéltek a küzdelem iszonyatosságáról.

²⁾ Némely antilop- és juhajok nőstényei nem hordanak szarvat, mert csordákban, vagy nyájokban élnek s a védelem feladata teljesen a hímekre hármlott.

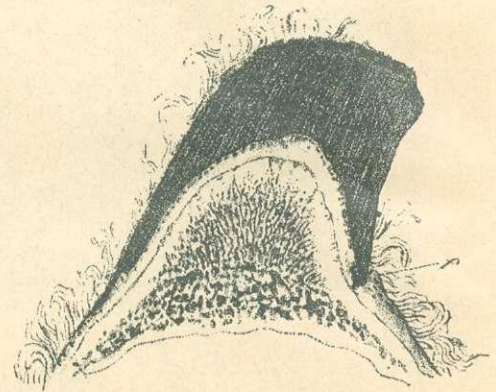
pedig a homlokcsonst szünet nélkül izgatott szöveteiből csontos dudorodások, majd pedig a szarutülköbe benyomuló csontcsapok jöttek létre.

A tülkösszarvu kérődzők (Cavicornia) a szarvasokkal (Cervicornia) együtt az alsó miocän-rétegekben fellépett *Tragulidák*-tól, még pedig valamely *Dremotherium*-féle

alaktól származnak, melynek — mint megelőző cikkünkben jeleztük — homlokfegyvere még nem volt, azonban felső szemfogai helyén erős agyarakkal volt ellátva. Ennek az ősalaknak az utódai a felső miocänben — a ragadozó állatok uralmának idejében — már homlokfegyvert kaptak, mely azonban a különböző fajoknál már kezdetől fogva két különböző irányban fejlődött tovább. Bizonyára az életmód különbözősége s a szervezetek eltérő hajlandósága tette, hogy az egyik sorozat homlokfegyvere lassankint agancscsá alakult, a másik pedig tülkökalot öltött. Ez utóbbi soro-

(3. kép). 15 cm. h. bárányfej homlokmetszete.

(4. kép). 16 cm. h. bárányfej homlokmetszete.

Egy eltűnt világ.

— A Természet eredeti tárczája —

Írta: Lakatos Károly.

Valamikor régen, mikor még a boldog ifjúkor tarka szivárványa ragyogta be a lelket; mikor még fényes ábrándképek víziói merültek fel minduntalan és szüntelenül képzeletem csalóka káprázatában — ezernyi fényes ideállal, szememben jóleső könnyűvel, melyet a boldogság sejtelmén fakadt hímes virágok hullatának édes örömharmatú alá; mikor még reményeim — édes szép reményeim! — fényes csillagrajként zsongták körül a lelket s nem hullott egy sem alá a csalódás ádáz hullámai közé: akkor vágytól, tevékenységtől dagadó kebellem gyakran el-elvitt utam abba a millió életet tápláló, csupa mese madár eldorádóba, a mely *sárrét* név alatt ma már a régi szép emlékek múmiái között piheni a mulandóság örökalmát, melyből nincs feltámadás.

Hogy felmerül emlékezetemben most is még a láp fekete vizének csilámos rónája nagy fehér és sárga virágaival — s a kéklő messzeséggel ölelkező rétek üdezöld szegélye, az impozáns náderdők, a mozgalmak, szinte nyüzsgő madárellet s egész nagy összessége a kultúra lehe által akkor még meg nem hamisított szűztermészet őseredeti szépségeinek, melyek oly elbűvölő hatással voltak a lelkekre.

Hogy látja multba néző szemem a tiszta, derült nyári napok alkonyán oly varázslatosan csillogó láp kitarult, nagy fóliánsát — bárányfelhős, üveg-tiszta kék egével, melyen mint megelevenült ködalakok lengtek által a nemes kócsagmadár ezüsthányú csapatai — s a kurrogó darvak, melyek mint leszákadtt kéklő felhőfoszlányok úszták meg a fénypárás csillogást.

zatnak legrégebb képviselői az Európa és India felső miocénrétegeiben fellépett őssantilopok s ennek az ősi csoportnak a leszármazottjai a mai kecskék (*Caprina*), juhok (*Ovina*) és tulkok (*Bovina*), melyek eredetileg az ó-világban jöttek létre s csak a legfiatalabb geológiai korszakban vándoroltak be Észak-Amerikába³⁾

A tülkösszarvuak eme csoportjai az agancstól merőben elütő homlokfegyvert viselnek, melyet úgy a tudományban, mint a közéletben szarvnak nevezünk s az agancstól határozottan megkülönböztetünk, noha kétségtelen, hogy — mint minden egy törzsből fakadt (monophyletikus) képződmény — ez a kétféle homloknyújtvány sincs bizonyos rokonvonalak híjával.

A tülkösszarvnak három alkotó eleme van, nevezetesen a homlokcsont síma felületű csontcsapja, a rajta ülő, redős felületű szarvcsontról s ennek kemény szarutokja, a tülök. Ehhez hasonló három elemet találunk az agancson is s ezek: a rózsató, az agancs ágas-bogas szára és a fiatal agancsot borító hancs (moha), csak hogy a kifejlődött agancs idővel lehulló, a szervezettel semmi életközösségben nem álló holt anyag, a szarv ellenben a testtel szerves összefüggésben levő állandó, élő tag. Innen van, hogy a szarv magától soha sem hull le⁴⁾ s hogy ha a

(5. kép). A passzán antilop (*Oryx beisa* Rüpp. feje.

szarvat bármely részén letörjük, vagy lefűrészeljük, vérző sebet ejtünk az állaton, mert úgy a szarutülök irhaszöveteit, valamint a szarvcsontról is véredények járnak át. A szarvcsontról a homlokcsontnak annyira szerves része, hogy még a homlokcsont öblei (*sinus frontales*) is beletyúlnak a homlokcsapba és a szivacsos, laza szerkezetű szarvcsontról. Mindezek alapján csak természetesen, hogy a szarv, fejlődésében is egészen más utat követ, mint az agancs.

A juh- vagy tulokmagzat homlokán egy-egy vörös, vérrel belövelt pontot veszünk észre, hol a bőr szorosabban függ össze a homlokcsont csontthártyájával, — ez a terecske a leendő szarv helye. A vérrel belövelt terecsken csakhamar kicsiny dudorodás támad, mely onnan ered, hogy a bőr e helyen megvastagodik, a homlokcsont csontthártyája és csontállománya közé pedig porcos anyag rakódik le. Ez a porcz mihamar megcsontosodik s az u. n. szarvcsontról (os cornu) hozza létre, melyet *Sandifort* mutatott ki 1829-ben⁵⁾ s utabban *Brandt* A. is igazolta⁶⁾ A szarvcsontról — mint raj-

capra americana L.) homlokfegyvere (1. kép), melynek a tülkösszarvéhoz hasonló, csak hogy a hímeken villásan szétágazó és a homlokcsapról időszakonként lehulló szarutokja van, mely tehát úgy az agancsnak, mint a szarvnak némely tulajdonságait egyesíti magában. A miocén időszakból visszamaradt afrikai zsirónak szőrös bőrrel bevont homlokcsapjai voltaképpen agancsok, melyek a törzsfejlődés folyamán a *Cervulinák* még le nem hulló agancsainak a fokán állapodtak meg.

³⁾ *Haeckel E.* »System. Phylogenie«, III. Berlin 1895, p. 561 stb.

⁴⁾ A szarv és az agancs közös eredete magyarázza meg azokat az egyébként nagyon ritka átmeneti formákat, melyekről voltaképpen bajos megállapítani, ebbe, vagy abba a kategóriába tartoznak-e inkább. Ilyen az észak-amerikai villás zerge (*Antilocapra americana* L.) homlokfegyvere (1. kép), melynek a tülkösszarvéhoz hasonló, csak hogy a hímeken villásan szétágazó és a homlokcsapról időszakonként lehulló szarutokja van, mely tehát úgy az agancsnak, mint a szarvnak némely tulajdonságait egyesíti magában. A miocén időszakból visszamaradt afrikai zsirónak szőrös bőrrel bevont homlokcsapjai voltaképpen agancsok, melyek a törzsfejlődés folyamán a *Cervulinák* még le nem hulló agancsainak a fokán állapodtak meg.

⁵⁾ Over de vorming en ontwickk. d. horens. N. Verh. I. Kl. K. Nederl. Inst. II. 1829.

⁶⁾ Ueber Hörner und Geweihe, Leipzig 1892. p. 407.

Látom a fáradt madárként hanyatló alföldi nap izzó gömbjét is — a mint csendesen merül lejjebb, lejjebb a kékbe-futó lóp sziporkázó vizébe, mely felett az esti csillogásban aranyosra festett fehér sirályok úzik pajzán játékkukat, míg a nap lassanként elhalványuló utolsó sugárai violaszínű ömlegetgel árasztják el alattuk a síma víztükröt. A szemliatáron egy-egy fantasztikus alakú báránnyelű mint szétfoszlott rózsaszín fátvolszövet lebeg és lassan, alig észrevehető változások perczről-perczre új színompát varázsolnak a csöndesen úszó fellegekre s végtelen lápi víztükrökre — és látom, mint tűnik le az utolsó fényugár is, mint vész el minden ragyogás s mint borul aztán halványzürke lepel a vizek birodalmára. A szemhatár mind közelebb, közelebb látszik ölelkezni a szürkülő habokkal, nádasok ingó koronájával és kifejlődik a fenséges nyáriest pompája, a mikor az alkony utolsó pirja is letűnt a nyugati égen — és kigyúl, ragyog színezüst fényben a csillagraj a magas égbolton, majd szelid csillogással tekintget alá a telihold a káprázó habokra, miket föl-fölborzolnak az alkonyi szellő pajzán fuvalmai.

Hogy látom, látom még most is az emlékezet vibráló ködképei közt a vadludak, kacsák, sneffek ezreit, a tengersok érdesbeszédű szárnyast, a tarka vadvirágok szindús pompáját, fénylő erek nefelejtserdeit, azt a kedves, halvány liláságot, atlasz sárgaságát, liliomszűz fehérségét a lápok tarka virágainak, melyek felett annyi színes lepke, csillanó szitakötő, aranylő fénybogár lejté tétova légitánczát a fénypárás levegőben, míg a pajkos fuvalom egy-egy erősebb lehelete tova nem sodorta valamennyit, mintha megannyi apró, tűnő fantomok lettek volna

a képzelet játszó délibábján, mely káprázatban születik és semmisül meg, mint a virágillatban szálló sóhaj, mely megint az illatos levegőben enyészik el.

Feltűnik az egyre vonuló, tűnő képek közt az a kis nádkunyhó is, az az idilli csendes kis fészek a lápok szívében, melyben az én pákász barátom, a lápok önkéntesen száműzött nomádja, élte csupa költészettel, gyönyörűséggel tele életét — távol minden emberi lénytől, csupán csak szelidített ideális madara: az általa mindig a harmadik személyben »Ő«-nek nevezett hófehér kócsagja társaságában, amely iránt összpontosult minden érzelme, szerelme, mely szívében lángra gyúlt valami föl nem ismert, meg sem is értett ideál szügerált szimpatihájából.

Mennyi felejthetetlen emlék köt engem ahhoz a kis nomádfészekhez, melynek helyét ma már eke barázdálja a hullámzó vetés alá, melyben pitypalatty ver magának szerelmi otthont a csigahéjas, békateknős talajon. Mennyi szép visszaemlékezés rajzó képe szállja meg, veszi körül aranyos zománczként egyre sajtó lelke s képzeletem világát, ha visszazüllva tekintetem a múlt árnyai közé, ott látom azt a régpordó, galambösz cimborát, kivel egykor Bihar-Békés lábainak »senki országát« össze meg össze barangolva, annyi felejthetetlen vadászörömmel voltunk boldog részesei.

A lóp egyre pusztult, egyre fogyott, zsugorodott vére: vize fogytán, mint a halálos beteg, kitől elszállt minden biztató remény, mint akin már az Isten se segíthet.

Fájt ez a pusztulás, ez a sárgító enyészet az én lelke- nek nagyon. Nem nézhettem a lassú haldoklás, enyészet e

zainkon látható — már a 14 cm. hosszú bárányfejen is tisztán kivethető, ilyenkor kissé besüpped a homlokcsontba s később mint valami magot lehet belőle kifejteni (2. kép). A homlokcsont kiduzzadt része mintegy zsámolyául szolgál a szarvcsontnak s körül- körül éles befűződéssel van tőle elválasztva (3. kép). A szarvcsont gyors növekedésnek indul s már a 16 cm. hosszú bárányfejen szilárdan összeforr a homlokcsonttal, úgy hogy a kétféle csontot már csak a szövetek különbözősége árulja el (4. kép). A homlokcsont kiduzzadt része a további növekedés folyamán a szarv alapjául szolgáló homlokcsappá alakul, a szarvcsont pedig a csúcán folyton tovább nő s azt a fajok szerint különböző alakú csontmagot képezi, mely a tülköszarvuak szarutülkét kitölti. A szarvcsontot beborító bőrgumó a csúcán irha-

(6. kép.) A szumma antilop (*Cobus defassa* Rüpp.) feje.
A Nemzeti Muzeumnak ajándékozta gr. Teleky Samu.

szövettel kitöltött szarutütkévé lesz, melybe a szarvcsont hegye belénő s az irhaszövetet egy vékony réteg kivételével kiszorítván, csak nem teljesen kitölti a szarutütkéjét.

A szarv az állat egész életében növekszik és vastagodik, még pedig bizonyos gyűrűs rendszer szerint, úgy hogy a szarv tövén gyűrűalakban folyton új meg új csont és szarv-részecskék ékelődnek be. Ezek a gyűrűk (évgűrűk) határozott rendszerességgel ismétlődnek s mint már *Giebel* jelezte,⁷⁾ némiképp a szarvasok agancsváltására emlékeztetnek azzal a különbséggel, hogy itt az új képződés a korábbihoz csatlakozik, de a korábbi is megmarad. Azonban tudnunk kell, hogy egy gyűrű nem mindig felel meg egy év idejének, mert pl. a házi juh, vagy

⁷⁾ Die Säugethiere, Leipzig, 1859, p. 225.

szomorú képét tovább s utam többé nem vezetett ez elátkozott vadonba.

Nem is láttam aztán hosszú ideig.

De hát az embert vágyai vezérik, vágyai viszik, csalogatják, mint a fényes égen úszó szárnyas vándorokat vízen, bérceken keresztül, kivált ha vadász, kivált ha sajgó lelke ölelkezni vágy a virágos, illatos természet annyira megragadó költészetével, amely nélkül el nem lehet.

Én is leküzdhetetlen, el nem múló vágyat éreztem, még egyszer összekalandozni azt a mesés vízországot, melyben madarász- és vadászéletnek legszebb pillanatai folytak le egykoron, bárha már most idegennek érezném is ott magam, porladó pákászczimborám nagy temetőjében. Mert meg voltam róla győződve, hogy a lápok valamelyik elhagyott porondszigetének puha pázsitnyosolyáján aluszsza már azt a csendes örökalmot, melyhez a vizek szárnyasai sirták el az utolsó búcsuztatót.

Elkertülve ugyanis a lápokról, sokáig semmi hírt nem hallottam egykori hűséges cimborámról, míg egyszer a lápokon járt vadászok hírül hozták, hogy a vén nomád eltűnt nyomtalanul, mint vesztét érző indián szokott — hogy emberi szem többé meg ne lássa s hír se is szóljon róla soha többé.

Megfűtötte arcomat a fájdalom harmata . . . Elsirattam a vízország királyát, a rombadólt mult szép emlékeit — ködbe-tűnő álomképeivel együtt.

Ám, könyeim káprázatában is ott lebegett a régi ragyogó képek csábító víziója — rezegve, játszadozva csillogón, mint

a rengő párázat csalóka jelenségei a puszták szabad síkjain, melyek úgy megragadják a lelket isteni freskóikkal a mint oda vannak rajzolva, mintegy reá lehelve isteni művészettel, a káprázatos levegő aranyhullámszárára szípközvetítő fényvel, mintha tündéralom foszlanék fel milliárd és milliárd fénytszóró atómmá, hogy minden aranycseppjéből egy-egy bájos ideál vegye halhatatlan eredetét. És a visszaemlékezés e varázsképei újból elragadták, magukkal vitték gondolataim, vágyaim összességét, oda vonzották a lelket-testemet mindenestől a zöld tájak, fekete vizek, ezüsttollú kócsagok honába, a hol azután akkora csalódás termett számomra!

Náderdők, fénylő vizek helyett egy zilált, kiaszóban levő földdarab ásított felém, a honnét kihalt minden élet, minden elevenség, mozzanat.

Mintha lesodorta volna valami megfogant átok gyilkos működése régi szép eldorádóját halásznak, vadásznak, — úgy eltűnt az ősi kép üde arculatja!

Emberépitette egyenes csatorna húzódtott végig a hajdan *sárrét*-nek nevezett roppant földdarab aszályos téerein s csak a legmélyebb fekvésű egykori »fenekekben« hírmondónak megmaradt, búslakodó nád szálai zizegtek, suttoztak szomorúan a régi szép, vadregényes időkről. A pákászkunyhók, halásztanyák helyén, a gerinczes madárdelelők tájain, a hol milliókra menő szárnyas-vándor pihentette egykor fáradt szárnyait, most nagy búzatermő táblák terpeszkedtek s hátukon ménest, gulyát hordó beláthatlan legelők terítették ki kopottas zöld abroszukat.

A lápoknak nagyrészt nyoma veszett,

kecske szarván évente 9—12 gyűrűből álló szakasz keletkezik. A gyűrűk keletkezésére lényeges befolyást gyakorolnak a szervezet belső változásai, így a borjazás után beálló nagyobb vérbőség, a téli táplálékról a tavaszra való átmenet stb., mindig új gyűrűképződéssel jár. A simaszarvu tulkokon az évgyűrűk rendszeren nem, vagy legfeljebb a teheneken látszanak meg, azonban a redősszarvu antilopok, bivalyok, kecskék és juhok szarvain mindig tisztán kivehetők.

A fiatal szarv még lágy és hajlékony, így a tuloké egy éves koráig. Ha viaszszal, vagy frissen sült kenyérral megmelegítjük, tetés szerinti s később is megmaradó alakot adhatunk neki.

Alak és nagyság szerint a szarvak igen sokfélék. Egy egész sereg antilopot ismerünk, melyek szarva alig üti meg a néhány hüvelyket, de viszont vannak tülkös-szarvuak, melyek egy méternél is hosszabb szarvat hordanak, így az egyik képünkön látható *passzán antilop* (*Oryx beisa* Rüp).

A szarvak száma általában kettő, de némely faj állandóan négy szarvat hord, így a *Tetraceros quadricornis* Blainv. nevű indiai antilop, melynek hátsó rendes szarvain kívül még homloka elő részén, a szeme mögött is egy pár

(7. kép.) A pallah antilop (*Aepyceros melampus* Licht.) feje. A Nemzeti Muzeumnak ajándékozta gr. Teleky Samu.

kisebb szarva van; sőt az is megessik, hogy némely faj nyolcz szarvat rak fel. A szarvak illetén megsokszorozódását a harmadkori ősalakokra való visszaütés gyanánt kell felfognunk, melyekben a szervezet physiologiai visszahatása még több irányban működött s csak idő folytán tért egy bizonyos, meghatározott, czélszerű irányba. A mennyiben a ragadozókkal s egymás közt folytatott viadalok alkalmával az ütések nemcsak a homlok bizonyos helyét érték, eleinte a fejtető több pontján keletkeztek szarugumók, melyek később ugyanannyi szarvvá alakultak.

A harmadkorban tényleg nagyon sok többszarvu alak élt, azonban a természetes kiválás útján csak a védelem szempontjából legmegfelelőbb, legczélszerűbben elhelyezett s alakjában is leghasznavehetőbb szarvpár állandósult meg, a többi pedig mindinkább visszafejlődött s ma már nagyon ritkák a többszarvu alakok.

Alak szerint a szarv nagyon változatos. Ismerünk sima és redős felületű, átmetszetben kerek, ovális, vagy szögletes, elülről hátrafelé, vagy két oldalt összenyomott, teljesen egyenes, egyszerűen előre, vagy hátra görbült, hullámos és csigavonalban csavarodott, vagy dugóhúzóalaku szarvakat. Messze

Rajzó vízi szárnyashad érdes örömríköltásai helyett csak néhány siralmas hangú bibicz-madár, itt-ott egy-egy krákoló gémm próbálta fölvern a lanyha csendet, mely mértföldeken heverészett körül az átokfogta, istenverte táj kieltlenségén -- s csak elrévedezett szemem a zörgős növényi vázakon, sárga kutyatejvirányon, mely fölverte szélteben-hosszában a vérétől megfosztott s immár csonttá válni készülő vedlett földséget, — de nem találtam a régi üdítő kép szemnek tetsző színeiből egyetlen foltocskát, csak egy megmaradt ecsetvonást se ez átkozott művészettel felülfestett sivar kartonon.

Hová lettek innét azok a tengermély helyei az ősi vadonnak, melyekből a legmagasabb torony gömbje se látszott volna ki hajdanán!

Mi tölthette be azokat a mély fenéksírokat?!

Avagy talán benő a föld teste is: hegedezik, ha belevág a pusztulás gyilkos kaszája, mint az élő húsba a fényes acél?

Hová tűntethette a háromszögelős tudomány azokat az útvesztő vad tömkelegeit a mély nádrengetegeknek, ahol csak a legszilajabb nádi szárnyas, a mocsárhalak ezrei választák megközelíthetetlen, de biztos tanyáikat, melyekben csak az ott született, keskeny lélekvesztőjével, a két arasznyi széles, tekervényes nádcsapásokon otthonos lápiember, a félvad »pákász« tudott eligazodni s mert nekivágni?!

Bámulva siklott tekintetem a sivar képen föl s alá, de választ nem adhatott a hallgató világ. A testét megölte, a poezisét fejbeverte a mulandóság kaján szelleme.

Épen egy borongásba burkolódzott, fénytelen őszi napon

vezetett utam a hajdan jól ismert, de most meg nem ismert vadász-eldorádó megvedlett téreire.

Elöl mindjárt töredezett, silány nádvázak bólintottak felém szomorú zörgéssel, mintha csontvázakat vert volna össze a szél. Körül csupa hepe-hupás, sivar talaj terült széjjel kifakultán, mely csak úgy megporzott nagy fehér felhőkben a kerekék alatt, amikor nekivágtunk a pusztulás szomorú földjének, mely félreismerhetlenül magán visel a szoktalanság látványával ható, visszariasztó képét a végenyészet nagy proceszusának.

Megdöbbsent szívvel tekinték körül! Majdnem hihetetlennek tetszett, hogy nem álomlátás varázslata játszik érzékeimmel... Elkáprázott, majd fáradtan lecsukódott a szemem pillája és haluczinnációk csengtek fülemben... »cserebogár, sárga cserebogár«... Majd a fülemben csap a letűnt nyári esték csodás zsi bongása is megszámlálhatatlan madárajakról — és mintha itt bolyongna még az elreppenő illat: mintha csak most szállt volna ki az üde réti virágok kelyhéből a harmatcsepp fénylő gyöngyszemével...

Eh, hazugság!

Csalóka kísértetjárása mindez a vágygyal ölelkező, kiformaló képzeletnek, mely a multból szedi hamis szívárványszíneit, ideáljait — aranyát, ezüstjét a csalóka ragyogáshoz: áltatáshoz... Az igazság, az élet hiányzik belőle...

A rózsaszínű köd hamar szertefoszlott a lelkekről. Madár zsi bongását, bogárzümögését, nádas elhaló neszt rég nyomasztó csend váltá fel itten s a szelek zúgása, mely át-átvág a nagy pusztaságon, nem a feltámadás dala, hanem a halál gyászindulója — végtelenre szóló időkre immár.

vezetne s nem lehet czélunk a szarv összes alakjait részletezni, bemutatunk azonban egynehány főbb typust, mely elegendő fogalmat nyújt a szarv rendkívüli sokféleségéről. A Kelet-Afrikában elterjedt *passzán antilop*-nak (Orix beisa Rüpp.) például egyenesen fölfelé és hátra felé emelkedő, méternél is hosszabb a szarva; alsó felében 30—40 gyűrűs vastagodás látható, felső fele síma s éles csúcsba futó (5. kép).

A Nyugat-Abyssiniában és Kordofánban honos *szumma antilop* (Cobus defassa Rüpp.) csaknem végig gyűrűzött, hátra és fölfelé görbült szarvat hord (6. kép). A becsuának földjén (Dél-Afrikában) élő *pallah antilop* (Aepyceros melampus Licht.) szarvai tökéletes lantalakot formálnak, a mennyiben a szarv előbb kifelé s hátra felé, majd befelé, azután fölfelé s hátra felé görbül (7. kép).

Egy további alakot képviselnek a közép-afrikai *kudu antilop* (Strepsiceros kudu Gray) dugóhúzóalakú szarvai, melyek ágai már a közepes bakon is 60 cm. hosszúak, azonban öreg példányokon ennek a kétszeresét is megüti (8. kép).

A kecskék szarván gyűrűsen, vagy félgűrűsen

(8. kép.) A kudu antilop (Strepsiceros kudu Gray) feje.

(9. kép.) Az alpesi vadkecske (Capra ibex L.) feje elülről.

fellépő csomós harántredőket találunk, a csúcs azonban gyakran más irányba tér. A képünkön látható *alpesi vadkecske* (Capra ibex L.) szarva 80 cm. — 1 m. hosszú s 10—15 kgr. súlyu lehet; két szára a tövén nagyon közel áll egymás mellett s egymástól mindinkább távolodva félhordalakban görbül hátrafelé (9. kép). A nőstény szarva a házi kecske nőstényének szarvához hasonlít. A Pyrenaeusokban és Dél-Franciaország hegységeiben vadon élő *ibériai kecske* (Capra pyrenaica Schinz) szarvai töben egymáshoz nagyon közel erednek s lantalakban emelkednek fölfelé és hátrafelé (10. kép).

A juhok szarva elülről hátrafelé összenyomott egyneműen harántul redőzött s hátra és kifelé csavarodott, mint azt a vadon élő *kanadai juh* (Ovis cervina Desm.) pompás képen (11. rajz) láthatjuk. A juhok némely tenyésztett fajtáján a kanyarulatok számának

fokozódásával óriási, dugóhúzóalakú kétfelé álló szarvak jönnek létre; ilyen remek szarvuk van a József kir. herceg ő fensége kisjenői erdősegeiben elvadultan élő birkáknak.

A tulkok szarva sima, fényes, kerekátmetszetű; tövüktől kifelé s kissé előfelé fordulnak, azután vízszin-

Lépten-nyomon nagy fekete foltok következtek s szürkefekete pórnye jelezte az egykori nádrengeteg temetőjét, melyből a fölvert nyúl is mint valami kormos fiókördög szabadult neki a nagy alföldi egyenességnek.

Messziről sötét füstgomolyok csavarodtak fölfelé a nehéz levegőbe, mintha falvak égtek volna köröskörül. Pedig csak a láp pipálta ki magából a fojtó fekete párat, mit az égő nád és turfa pokoli tüze okádott ki magából — s mely a lápok lelkét ragadta tova s szórta szét a nagy semmisségbe illő párákban.

Valami kis silány fűfélének, sás és nád élő zöldjének csak a legmélyebb fenekekben volt némi csekély maradéka, az is olyan elsárgult, elcsenevészdedett karcsúsággal állott ki a sáros maszatból, mintha minden pillanatban végig feküdni kíváncznék a békateknős, csigahéjas rothadás felett.

A fenekek vizei nyüzsgöttek a férgek elevenségétől, dögleletessé téve annak minden cseppjét. Még a szívós lópiócza is kifelé kívánczolt belőlük nagy kínjában; a halféle meg épen meg se is élhetett már a habarcsban. Ott pipált a sárga kárász meg a sok czirnos csuka a partok mentén, tátogva, vergődve oly mennyiségben, mintha egy hirtelen lefutott tenger nagy akváriumába hagyta volna ott nyüzsgő életét — és csakúgy szállta, lepte a magával jöhetőetlen prédát a sok gém, bakcsó, sőt nem egy *rétisas* is igénybe vette a terített asztal szinte kifogyhatatlannak látszó gyönyörűségét.

Habár az élősdí nép folytonos tevékenysége, sürgés-forgása, zajongása némi érdekességet kölcsönzött is a rétvilág utolsó pillanatainak, mégis az összhangulat fájdalmas hatással

nehezült a kedélyre — és én ezt a fájó benyomást soha nem felejtetem. Azok a sírásó madarak, az a nyomorgó élet, az a züllő, zilált, felforgatott környezet, mely felett a sárga napfény halálszíne ragyogott, eltörülhetlen nyomokat hagyott emlékezetemben, — és az a kriptá illata a maláriás levegőnek, mely ott terjengett a lápi enyészet nyomában mindenütt, elfelejtetlen nekem most is még.

Csak nem fér még ma se a fejembe, hogy hova komandirozhatta a czirkalmas vízészeti tudomány azt a temérdek vizet, azt a rengeteg lápitengert roppant náderdeivel, mely Bihar, Békés és Csongrád megyék beláthatatlan téerein évszázadok hosszú sora óta volt halásznak, vadásznak és vadmadárnak világraszóló eldorádója!

Hanem annyi bizonyos, hogy nem vadásznak — legalább is vízivadásznak — való hely ez már többé. És engem nem is lát soha többé ez az elsovadt, kihalt életű világ, ahol a kultúra nagyobb dicsőségére a mércsikelő vízityúk bizonynyal fölfedezendik azt az ólombányát is egykoron, melyből a lábba lövöldözött temérdek ruczaserétet fogja kibányászni a kapzsi emberiség.

Addig is fényeskedik a szépséges délibáb glóriája a kacsák, sneffek s az eltűnt lápiember nagy temetője felett.

tesen terjednek, vagy hegyükkel egymás felé görbülnek. Példa gyanánt bemutatjuk az Indiában vadon élő *gajál* (*Bibos frontalis* Lambert) hatalmas szarvait (12. kép).

A bivalyok szarva először lefelé s hátrafelé, azután kifelé s végül fölfelé és befelé görbül. A szarv töve aránytalanul megvastagodott és szabálytalanul gyűrűzött, redőzött, vagy legalább bibircses, mint azt az egész Dél-

mán erős fegyver. Ott, a hol az állat a védekezés más eszközeivel is rendelkezik, a szarv használata és használhatósága is meglehetősen háttérbe szorúl, így a karcsutestű és gyors lábú antilopok és zergék könnyebben kerülnek ki a veszedelmet, ha üldözőik elől megfutamodnak, ellenben a lassúbb mozgású, nehezkesebb testalkatú tulkok már inkább szarvaik erejére kénytelenek támaszkodni s

(9a. kép). Az alpesi vadkecske (*Capra ibex* L.) feje oldalról.

(11. kép) A kanadai vadjuh (*Ovis cervina* Desm.) feje.

(10. kép). Az ibériai vadkecske (*Capra pyrenaica* Schinz) feje.

és Közép-Afrikában elterjedt *kaffer bivaly* (*Buffelus caffer* Sparm.) felülről lapított, elül-hátul peremes szarván láthatjuk (13. kép).

Mult számunkban fejtegettük, hogy az agancs mint fegyver manapság már a legtöbb fajnál idejét múlta, a tülkös szarv azonban minden szabadon élő fajnak hathatós védő fegyvere maradt, mely bárminő, még legbizarrabb

azért nemcsak hatalmasabb szarvakkal, hanem nagyobb erővel is rendelkeznek. Mindazonáltal a könnyülábu állatok aránylag fejletlenebb szarva sem megvetendő fegyver bizonyos kisebb ragadozókkal, pl. a sakállokkal szemben, nemkülönbén a hímek szokásos küzdelmei alkalmával. E szempontból nem szabad a tenyésztett kecskékre és juhokra gondolnunk, mert az ember védelmére szoruló tenyésztett

(12. kép). Az indiai gajál (*Bibos frontalis* Lambert) feje.

(13. kép). A kaffer bivaly (*Buffelus caffer* Sparm.) feje. — A Nemzeti Múzeumnak ajándékozta gr. Teleky Samu.

formájában is alkalmas a támadás elhárítására, mert alapjában véve mindig az egyenes, vagy meggömbült, csúcsba futó nyárs alakját utánozza. Széles, a koponyacsonttal szilárdan összeforrt alapja s magának a páros homlokcsontnak rendkívüli vastagsága és szilárdsága csak fokozza hasznavehetőségét.

A szarv természetesen nem minden fajnál egyfor-

állatnak mindig elsatnyulnak természetadta fegyverei. De hogy valamikor a mi házi juhainknak és kecskéinknek is mily hatalmas szarvuk lehetett, bizonyítják a vadon élő fajok, pl. a képben bemutatott alpesi, vagy ibériai kecske, a kanadai juh stb.

Ugyancsak a tenyésztés satnyító hatásának tulajdonítandó, hogy egyes tulk-fajták (galloway, yorkshire,

suffolk) ma már teljesen elvesztették szarvukat, noha kétségtelen, hogy őseiknek volt szarvuk, mert például a suffolki fajta némely fiatal példányai visszaütésképen néha még ma is viselnek apró, a bőrben ülő szarvakat.⁸⁾

Bizonyosra vehető, hogy a tenyésztett fajok idő folytán teljesen el fogják veszteni szarvukat, sőt — a mennyiben a veszedelmes ragadozók az emberi nem rohamos terjedése révén mindinkább leszorulnak az élet szinteréről — a vadon élő fajok is elvesztenék; erre azonban nem lesz elég idejük, mert az ember hamarabb fogja őket kipusztítani, semmint a természet törvényei érvényesülhetnének.

A szarvasok túléltek magukat, a túlkös szarvuak életerős törzse azonban még évezredekig sarjadzhatott volna, ha az ember az ő expansiv lövegeivel utjába nem áll a természet szabad folyásának.

Ma-holnap — sajnos — egy tisztességes bölény-szarv ép oly ritka muzeumi tárgy lesz, mint a moritzburgi hatvanhatos agancs!

Nirvána szelleme szárnyal a föld felett sebes suhogással . . . Szarvasok, bölények híre belevész a mythos ködébe s kései utódaink álmélkodva hallgatják majd a róluk szóló regét.

A pók meg az aranybogár.

Májusban egy nagy, aranyos futóbogarat (*Calosoma sycophantát*) tettem börtönbe. Nem vétett semmit, de én meg akartam ismerkedni vele. (A természet rendjében van az ilyen erőszakoskodás. Én se vagyok jobb a többinél.)

A börtön egy zömök és bő befőttes üveg, akkora, hogy akár egeret is tarthattam volna benne. Egy néhány almafalevelet dobtam be neki takarónak s hetenkint kétszer-háromszor földi gilisztát, százlábút s más efféle kő alatt lakó férgeket adtam be neki eledelül. (A szabadban is ezekkel él. Rablógyilkosnak van teremtve. Ő se jobb a többinél.)

Az aranybogár szörnyű kegyetlen óriásnak tartott engem. Az első napokban minden áron át akarta törni az üveget. Az orrával egész nap az üveg falát nyomta, kaparta, vágta és hogy a lábai a nyomakodásban mindig visszacsuszta, még éjjel is hallottam a levelek zörgéséről, hogyan dolgozik.

Nyolcz nap kellett neki, míg megértette, hogy az üveg fala áttörhetetlen és átharaphatatlan.

Ettől az időtől kezdve nyugton maradt. Csak állt és nézett bután kifelé.

Ha feléje közeledtem, azonnal hátat fordított, mint a szégyenlős parasztleány. A fejét beledugta a levelek alá és azután is így maradt néha órákig.

Két hónap mulva engedett valamit a vadságából. Nem hogy elbujt volna előlem, hanem még előjött, mikor hozzája mentem, hogy ennivalót adjak neki és jóízűen nyirbálta, falta, amit kapott.

Julius végén egy nagy keresztes pókot pillantottam meg a kertem kerítésén. Nappal nem igen lehet ezeket a nagy pókokat látni, csak este ülnek ki, vagy dolgoznak a hálójukon. Ez olyan betegformán ült ott: még azt is gondoltam, hogy meg van dögvölve.

Az aranybogár már egy hete koplalt. Megfogtam hát neki a pókot és bedobtam.

A pók mozdulatlan maradt akkor is, mikor az üvegcsőből a levelekre gurult, hanem mikor az aranybogár ott termett, egyszerre megelevenült és futásnak indult.

Az aranybogár utána.

A pók fel akart futni az üveg falán, de mindig visszahullott, az aranybogár meg ügyetlenül kapkodott hol a lábához, hol a derekához.

Semmit se kételkedtem azon, hogy a bogár megessi a pókot. Négyyszer akkora volt és keménytestű; az ollója pedig hatalmas fegyver.

De nem úgy történt, ahogyan gondoltam.

Mikor a pók látta, hogy ez a kergetődzés rá nézve veszedelmes, hirtelen szembe fordult. Ahogy az aranybogár hozzákapott, ő is szembekapott a bogárral.

A két fej érintkezett.

Én azt hittem, hogy az aranybogár leharapta a póknak a fejét, azonban nagy csodálkozásomra, a pók feje sértetlen maradt.

Az aranybogár mintha megröstelte volna magát, megfordult és beledugta a fejét a levélcsozóba.

Ez az elrejtőzés érthetetlen volt nekem. Egy darabig vártam, hogy megint előjön, de az aranybogár mozdulatlan maradt. A pók is lekuporodott a levelekre és ült nyugodtan, mint ahogy a pókok szoktak, felvont térdekkel, mozdulatlanul.

Úgy egy óra mulva megint megnéztem őket, hát még csak egy lábuk se mozdult azóta.

Megrázom az üveget. A pók fölemelkedik. Az aranybogár marad, ahogyan volt: ledugott fejjel, kiálló farral mozdulatlanul.

Előveszem a kis bogárcsíptetőt és kihúrom az aranybogarat a levelek alól.

Nem mozog.

Felfordítom a hátára, hát így marad. Csak épen a két hátulsó lába feje reszket egy kicsit, mint a haladók állat szokott, amelyik meg van mérgezve.

Hát biz a pók megmérgezte ezt az óriás bogarat és pedig minden bizonnyal akkor, mikor a fejük érintkezett.

Ez a mérgezés délelőtt tizenegykor történt. A bogár még délután öt órakor is azon mód a hátán feküdt, ahogyan megfordítottam és a lába se mozdult többé.

Hanem azért a mérgezés nem volt halálos. Másnap nem csekély meglepődésemre megint mozgásban láttam az aranybogarat. Egy gilisztát vettem be neki. Kettéharapta és evett belőle jóízűen. A póknak is vettem be egy nagy dongót. Nem nyult hozzá. Fehér pöttyöket ragasztott az üveg oldalára és oda ült fel.

Ettől az időtől kezdve nem bántották egymást.

Talán két hétig is meg voltak így együtt a börtönben, hanem aztán nem tudom, mégis mi történt közöttük, az aranybogarat egy napon megint mozdulatlanul találtam és ekkor már fel sem éledt többé.

A pók ölte-e meg végképen, vagy hogy más oka volt-e a halálának, nem tudom. A pók ma is él, noha se nem eszik, se nem iszik. Csak ül egész nap az üveg sűrű, zöld drótróstélyzatán és csak akkor mozdul, ha valamivel megérintem.

Gárdonyi Géza.

⁸⁾ Jouatte, On Cattle, 1834, p. 174.

VADÁSZAT.

Szeptember havában a *víz-lászat* fénynapjait éli s kivált a *foglyászat* e hó legsportszerűbb mulatsága. Mellékesen az erő-

seb *fácánkakasokat* is lövik már, valamint a *nyúl* is gyakrabban s kevesebb aggodalommal vétetik puskavégre, mint a megelőző hónapban, midőn az anyavad a fajszaporítás követelményeinek hódolt. Nagyobb nyulászatok azonban még e hóban sem tartatnak. A *fürj*

és *vadgalamb*-féle már vonulásban van, azért nap-nap mellett kevesebb kerüli puská elé belölik. Az *erdei szalonka* is e hó vége felé már húzni kezd, sőt magasabb hegységeken szept. 20-dika táján már rendszerint megindul e nemes hosszúcsőrű vándorok őszi mozgalma, mely az alföldön mindig jóval későbbre esik. A *vízimadarakat* illetőleg e hó vadászataknak a főszezonja, *kacsa, lúd, sárszalonna, gojzer, galamsneff* stb. a folytatlagos vízisport rendes és kiválóbb tárgyai s mivel szintén a nagy trallárum küszöbén állanak, vadászataik fajaik változatosságánál s húzásuk élénkségénél fogva nagy élvezetet nyújt. A *dámbika-* és *zergevadászatok* folytatlagosak, az *őzbak* is még mellékes szezonvadászként szerepel. A hűvösebb idők beálltával napról-napra várható ama bizonyos „*első hangok*” annyira óhajtott megszólalását, melyet nemsokára a zengő „*orgonálás*”, vagyis a *gímszarvasok* szerelmi hangjai (bögés, rigyetés) szoktak követni, melylyel aztán egyszerre belejutunk a legóhajtottabb szezon: a *szarvascerkészlet* gyönyörteljes időszakába, melynek fenséges poezisével, nemes gyönyöreivel semmi más vadászat nem mérkőzhetik.

A kis-kaliberű sörétes fegyverekről.

A nagy-kaliberű vadászfegyverek elve Angliából származott át a kontinensre. Az angol inkább *lövész*, mint vadász lévén s fő célzata: minél több vadat rakásra löni, — ezen igyekezetének a 10-es, 12-es és 16-os löfegyverek felelnek meg leginkább, mert a nagykaliberű fegyverek »nagyot« (széleset) terítnek, így a csapatba való lövöldözésnél sokkal jobban érvényesülnek, mint a kisebb töltést igénylő kisebb kaliberek, — másrészt (a széles terítés folytán) a szülő vadat is könnyebben eltalálhatni velők, mint a sörétet összehordó kis terítésű kis öblű fegyverekkel.

Ezen szempontok mindenesetre igen praktikusoknak látszanak, mindamellett azonban telivér vadászt, igazi jólövőt, ki — mint mondani szokták: »jól lő a kapanyéllel is« — ily elvek kevésbé lelkesítenek.

A régi vadászok az említett ágyukalibereket nemcsak hogy nem használták, de nem is ismerték és 24-esnél öblösebb puskát egyáltalában nem használtak, de annál gyakrabban 28-as öblűeket; a 20-as kaliber náluk már ágyu számba ment s ritkán is ötlött föl. A híres Lazarinó-Comenázó és Lazaró-Lazarinó féle olasz damaszt csövek is részint 24-esek, részint 28-sok voltak s aránylag roppant távolokból lehetett velők biztos lövést tenni. Ezek a kis kaliberű csövek 30 bécsi hüvelyknél rövidebbre soha nem készíttetek, ellenben a sokkal hosszabb csövek igen gyakoriak valának. Wesselényi Miklós, Kendefly Ádám, a Macskássyak, Ujfalviak sat. vadásztörténelmileg nevezetes magyar Nimródok szintén ily u. n. *flintákat* (tréfásan: dióverőket), de ma megköze-

lithetlen jóságú fegyvereket használtak. A modernebb duplák Erdélyben, általában Magyarországon a francia háboru idejében kezdtek ismertekké válni, melyeket francia katonatisztek hoztak be hozzánk.

Tényleg a nagy kaliberű fegyverek nem jobbak, messzebb nem hordanak, de sokkal kevésbé élesen és biztosan lőnek, mint a kis kaliberű jó csövek. És ezeknél a vadászok u. n. brandja (ölk ereje) hasonlíthatatlanul nagyobb mérvben is van meg, mint a 12-tes, 14-es és 16-os kaliberekénél, mert sűrűbben hordanak, minek következtében természetesen sokkal több sörétszem találja a vadat, mint többnyire a világ minden tája felé szóró nagy öblű puskákból, melyeket még a sokféle különleges, de ritkán megfelelő fúrásokkal még inkább elrontanak: rúgnak, szórnak s a rémitő nagy durranásaikkal tönkre teszik a fület és fejidegeket.

A különleges fúrásokat illetőleg egyébként, azok többnyire csak kevésbé sikerült utánpótlásai az amerikai fúrás módoknak, miben a britt a művészetig vitte ugyan, de annál kevésbé sikerült az a belgának s a többi fegyverkészítő népnek a kontinensen. Az amerikai csokbor csövekkel 80—100 lépésnyiről a nyulat biztosan terítékre hozni, egészen közönséges dolog számba megy az »ujvilág« vadászáinál; — a britt csövek löképesége már kevésbé tökéletes s inkább csak az apróbb sörétnemeket hordják jól; a belga és kivált a német csövek jó lövés tekintetében az angol mögött messzire elmaradnak, a másféle gyártmányokról meg akár ne is szóljunk, tényleg csokbor és »koncentrált« fúrású csöveik nagyobbbrészt inpertinens rosszak; de viszont az is áll, hogy a Ferlachi egészen *közönséges* fúrású csövekköztnéha briliánsan hordó példányok akadnak, a mi nem éppen a véletlenség szüleménye.

A karinthiai és német csöveket jó lövés, de sőt nem ritkán az anyag minősége és szolid előállítás tekintetében is, gyakran sokszorosan túlhaladják a francia fegyvercsövek; az angol csövekkel azonban csakis a tiszta, finom előállítás tekintetében állják ki a versenyt; fenomenális lövésre nézve azonban az angol mögött maradnak, de ezenkívül minden más gyártmánynak felette állnak.

Míg az amerikai finom csokbor fúrású 12-tes, 14-es és 16-os csövek 80, 100 és százon felüli (120, 130, 140 sőt 150 lépés) distancziákban is a 4-es, 2-es és nulla sörétnemeket elég összetartóan lövik, vagy legalább is elegendő mennyiségű *találókat* (u. n. kern-serétek) visznek a célhoz, addig a kontinensen előállított ily furatú csövekkel és hasonló nagyságú sörétekkel ugyanazon distancziákról, legfeljebb csak kapukat lehet eltalálni; a kivételek nem gyakoriak. — Tényleg a kezünk ügyébe eső csokbor és »koncentrált« fúrású csövek (a csokreifik még rosszabbak) nagyobb serétre 50—60 lépésen túl már ritkán érvényesülnek. Igen kiváló fegyvernek tartják már azt nálunk, amelylyel 50—60 lépésnyiről a futó nyulat »tűzben« hozhatni terítékre. Sok vadász el sem hiszi talán, hogy az angol e távolságok *kétszereséről* sirályokat és fácánokat teljes biztossággal lödöz.

Épen fegyvereink közepes tökélyű löképesége miatt szokásban van nálunk az új vadászfegyvereknek csak 50 lépésre való »belövését« konstatálni s ezt a distancziát egy fegyverműves se igen meri s képes átlépni a biztos és szabályos terítés demonstrálása tekintetéből; holott az angol, legfőképp az amerikai, e távoloknak demonstratív a másfélszeresét, sőt a dupláját is veszi a belövéskor — a mellett, hogy 25 lépéstől kezdve fokozatosan egész 60 lépésig bizonyos állandó s egyként szabályos fedést (»löképete«) kíván s arra törekszik és még nagy távolságoknál is állandó perczeneket kíván az egységes (ugyanazonos) találás: a találó sörétszemek száma tekintetében, a mit a mi fegyverműveseinknek a csönek általuk történő *ujabb kimunká-*

lása által érhetnek csak el; miért is szolid czégjeink (Kirner, Huzella, Zubek, Skaba stb.) sohasem adnak ki kezeik közül fegyvert repasszáls és belövés nélkül.

Sajna, nincs mindenünknek módunkban 4—6—7—800, 1000 sőt 1500 forintos (!) amerikai és angol fegyvereket beszerezni (az olcsóbb fajta angol puskák angol fogalom szerint inkább csak csőszpuska számba mennek), miért is meg kell elégedniünk (?!) jobban a kezünk ügyébe eső produktumokkal, melyek ha külsín, tetszetősség és szolid összalkotás tekintetében megfelelnek is, de a jó lövés *eszményi* nivóját illetőleg ma még épen nem állnak ama minden tekintetben kielégítő színvonalán a tökélynek, amely a modern vadász igényeinek kielégítésére volna hivatva. A kontinens csőgyárosai — úgylátszik — a kitűnő lövés titkait magába rejtő technikai problémák megoldását illetőleg még mindig a kísérletezős kezdetleges terén mozognak. Avagy talán a kombináló képességük nincs meg hozzá s tény volna az, hogy csakis az *angol* a született fegyvertechnikus?

Tényleg, ha a fegyvercsőnek, mint ilyeneknek — precziz, szolid előállításában a kontinens csőgyárosai magas, versenyképes nivót értek is el (kivált a francziák és belgák) s a fegyvercsőgyártás, mint *ipar*, ezidőszerint fejlettségének majdnem a netovábbját érte is el, — ám de annál inkább stagnál ezen iparágnak a lényege: a *lelke*, vagyis technikai bevégeztségnek az a része, amely hiányzik a teljes tökély kiegészítéséhez, az t. i. hogy eme szép produktumok *kielégítően is löjjenek*.

A dolog ezen állapotában tehát — miután minden vadász legfőbb óhaja a lehető legtökéletesebb fegyver birtokába jutni — nincs más hátra, mint nekünk vadászoknak állítani fel amaz elveket, melyek céljainkra *természetszerűségüknél* fogva leginkább megfelelőeknek mutatkoznak: *ki kell küszöbölni ugyanis minden utánzatot s vissza kell térnünk a kis kaliberek alkalmazásához*, melyek aránylag még a *legjobb*ak ha »javítva« (!) nincsenek, illetve javítás nélkül is sokkal jobb, mint a minőknek ezidőszerint a nagy kaliberek javított állapotban mutatkoznak, ami egyébként a dolog természetében rejlik. Rég bebizonyított tény az ugyanis, hogy a kis öb úgy golyóra, mint serétlövésre is természetesen fölülmúlja a nagy öböket.

A kis kaliberű kellemes fegyver »nem szól« nagyot, aránylag messze és felette élesen lő, csak jó hosszú csövei legyenek s nem különleges cifra nevű fűrásmódokkal agyon dolgozva. Tökéletesen egyenközü (cilindris) fűrás végig, a patrónkamra felett rövid (gyűszűnyi) kúpos (a cső fűrásába elsimuló) és csekélymélyedésű u. n. porzsákkal és viszont a cső vége (öbe) egy parányit (mintegy 6 cm. hosszban) megtágítva (ellenkezőleg mint a csokbor csöveknél, hogy a nagyszemű sörétet is jól hordja) kielégíti a legmerészebb várakozást is. Egy jól kimunkált ily csőnek 24-es vagy 28-as, esetleg 20-as kaliberben, 60 lépésnyire 6 és 4 számú söréttel egy közönséges ív papírban még *sűrűen* kell fedni s oly átütő (percusív) éles löképpességgel kell bírnia, hogy például 1/4 bécsi hüvelyk vastagságú fenyődeszkán a legtöbb találszemet átvágja s még 80 sőt 100 lépésnyiről is legalább 4—5 találszemet vígven a célhoz. A gyakorlati használat szempontjából (kivált vízivadászatoknál) aztán az ily fegyverek sokkal jobban érvényesülnek, mint csakis az apró seréthez való mai csokbor utánzatok, melyeket csakis Amerikában és Angliában tudnak megfelelően készíteni. Egyébiránt a kis kaliberű fegyverek már nap-nap mellett mindinkább terjedőben vannak. A legelsőrangú fegyverműveseknél ma már túlnyomóan a 20- és 24-es kaliberű fegyverek vannak raktáron. Kitűnően lövő uri vadász ma már nem igen vesz más fegyvert 20 vagy 24-nél. Főuraink, vadászmatadoraink, kik bizonyos fegyverlukszust gyakorolnak, mind a kis kaliberű fegyverhez mennek vissza s a 12-es és 16-osakon tuczatszámra adnak túl. Springer, a nagyhírű bécsi puskaműves czég például, tavaly már túlnyomóan *kis kaliberű*

serétes fegyvereket készített s azokat *mind eladta*, míg a nagyobb öbű fegyverei majdnem egytől-egyig megmaradtak.

Mi ennek az oka? Semmi esetre sem pusztán a divat, hanem az, hogy a kis kaliberű sörétes fegyver használata épen oly indokolt, mint a kis öbű golyós fegyveré, mely messzebb és élesebben lő. Igen helyesen demonstrálja e tényt *Gothard Sándor* a „Magyar Gazdák“ lapjában és egészen az ő alapjára helyezkedek elvi megállapodásaimban, melyeket a kis kaliberű fegyverekre vonatkozólag vallok.

A löporok robbanó ereje miatt vastagabb falu sörétesöveket kell készíteni. Ennélfogva elég könnyű és mégis biztos, csakis a kis öbű fegyver lehet. 20 és 24 kaliberű duplacsöví fegyvert lehet tökéletesen biztosra szerkeszteni 2 1/2—2 3/4 kígr. súlyban. A 16 vagy 12 öbű fegyver már 1, 1 1/4 kl.-val nehezebb.

A kis öbű cső hasonló vastag csőfal mellett is sokkal többet bír ki, mint a nagy öbű. Ha a kis öbű csőnél a falvastagság 1—2 mm.-rel több, ezt még súlyban alig vesszük észre, míg a nagy öbű (12-es) csőnél 1 mm. falvastagság már tetemesen szaporítja a súlyt.

Lelkiismeretes puskás könnyű puskát nem készít füstelen porhoz.

A 16—12 öbüek sulya 3 1/2 kilogramm, vagy több. Míg a 20 és 24-es öbü 2 1/4 kg. sulyban már biztosan lehet előállítani.

A kis 20 és 24-es öbü csövet némely csőgyárosok már is oly matematikai tökélylyel fűrik, hogy több sörétet visz be egy bizonyos körbe, mint pár év előtt bevitt a nagy öbű cső. S átütő ereje a sörétnek hasonlíthatlanul nagyobb. Ezért kisebb számú sörét (apróbb sörét) épen úgy öl, mint azelőtt a nagyobb. Míg nagy sörétből (4-es szám) alig 2—3 szem találja 50—60 lépés távolból a futó nyulat, addig 8-czasból 12—16 szem találja.

A kis kaliber roppant előnye továbbá, hogy a löszerkészlet jóformán fele oly súlyú, mint a 12-esnél. A drága löszerekből kevesebb kell, tehát sokkal olcsóbb is.

Míg a nagy öbű csőből pár száz lövés okvetlen igen kellemetlen érzést okoz, addig a 20 és 24-esből minden kellemetlenség, főfájás, a váll megkékülése, arcfájás és daganat nélkül kilöhetünk néhány száz lövést.

Annyi tény, hogy a kis kaliberű cső használata mellett löni kell tudni. Épen ezért oly vadászok, kik pompásan lönek, hozták divatba és túlsúlyba a kis kaliberű fegyvereket.

Azonban modern löszerekkel vadászó sportemberek ma már téli nyári vadászaton egyaránt kis kaliberű fegyvereket használnak. Az arisztokrata vadászok körében valószínűleg már a közel jövőben ez lesz erősen túlnyomó.

Tehát az új löszerek használatával minden érv amellet szól, hogy kis kaliberű fegyvert használjunk. **Lakatos K.**

* * *

Foglyászat kitömött héjával. Ezt a mulatságot rendszeresen üzni nem volna ugyan fölöttebb vadászias, de kurióznak megjárta, azért, hogy meggyőződés szerezzünk arról, hogy mire lehet menni a sokszor hirdett és ösmertett géphéjával, ami tulajdonképen olyanféle, mint a libegő papirossárkány, csak hogy az alakja ragadozó madaré. Tudva van, hogy az igazi héja láttára a foglyok lehetőleg mozdulatlanul igyekeznek meglíppenni, nehogy a veszedelmes ragadozó madár észrevegye őket. Ezt a nagy félelmet, aminek minden vadászember sokszor tanuja, arra használták fel élelmeskedő emberek, hogy géphéjót konstruáltak s azzal igyekeztek kísérletet tenni, hogy a foglyokat belopják. Ezt a manipulációt ugyan nem volt alkalma látni e sorok írójának, de annyira kíváncsi volt a dologra, hogy hasonló természetű kísérlettel próbálkozott a mult szezomban. Egy kifeszített szárnyú, röpülő helyzetben levő kitömött héjával történt a kísérletezés, oly módon, hogy a héja hátához a szárnyak által fődve, vékony léczet kötöttünk s a lécz két végére hosszú zsinetet akasztottunk, amely egy-egy oldalon vagy harmincz lépésre nyúlt. A zsineg másik végét magas póznára erősítettük s így két oldalt két póznával egy pár ölnyre emeltük a kitömött héját. Egyenletesen tartva a póznát s gondosan ügyelve a távol-

ság betartására, a kitömött madarat pompás libegésben vihettük arrább. A kísérlet a foglyokkal meglepően bevált. Ha egy farkát felrebbentettünk, csak meg kellett néznünk, hová száll, aztán utána mentünk a magasban libegtetett héjával. A szegény foglyokat annyira megközelíthettük, hogy szinte rájuk hágtunk.

Bársony István.

* * *

Vadászati szemle. Az ország minden részéből hozzánk érkezett tudósítások ma már teljesen hű képét tárják elénk vadszaporulatunk állása és a folyó vadászatok eredményeinek, melyek — mondhatjuk — országszerte kielégítőek. Helyenként különösen apró vadban van nagy gazdagság, főleg az oly területeken, ahol a tavaszi esőzések, avagy a nyári sebesesök- és égverésektől ment maradt a határ. Viszont némely helyeken az elemek káros hatása nagyrészen tönkretette a vadállományt s ezzel együtt a szaporodáshoz kötött szép reményeit is vadászainknak. Sokhelyt különösen a fűzök és foglyok szenvedtek sokat a viszontagságos időjárás folytán, mert épen a kotlás időszakában érte utol őket a nedves, hűvös idő, minek következtében fészkeik eláztak, tojásaik megzapultak és elrothadtak, szóval az első költések teljesen semmivé lettek. Helyenként a nyúlállományban is kárt tett a nedves idő és jégverés — a kis süldőket érte, — de még inkább a betegségek, mik nedves években mindig megtizedelik a nyulakat, de sőt a fácánokra is igen káros hatású a nedves tavaszi és nyári időjárás. Szórványosan, itt-ott az özek közt is grasszált valami nyavalya, de nagyobb pusztulásról nem kaptunk tudósítást. A vadállományt illetőleg sok foglyról és igen szép nyúlállományról kaptunk hírt a vas- és pozsonymegyei régi híres fogolyeldorádókból, Szombathely, Galantha, Nagy-Szombat vidékéről főként, továbbá az érsekújvári, somogy- és pestmegyei és különösen a koronauradalmi vadászterületekről. Kiválóan a gödöllői és sziget-monostori királyi vadászterületek roppant vadbősége a kiemelésre méltó. Világlátott, híres vadászmatadorok állítják, hogy a gödöllői királyi vadászterületek minden képzeletet fölülmuló vadgazdagságával a külföld hasonlóan, nagyhírű vadászterületei alig mérkőzhetnek. Egyébiránt hogy a gödöllői vadászterületek az elmúlt mostoha időjárás viszonyok dacára is oly jeles tenyésztési eredményt képesek felmutatni ez évben is, az a beavatottak előtt alig megy meglepetés számba. Ahol oly szakszerű, igazában *mintaszerű* kezelésben részesül a vadászat és az óvás és tenyésztés érdekében oly lelkesedéssel hat közre a vadászati személyzet minden alkalmazottja, mint ez Gödöllőn történik, — s ahol az ambiciózus kötelességtudásban maga a főnök, Ő Felsőge fáradthatatlan tevékenységű vadászmestere (ki egyike a legsenvedélyesebb kártékonyvad pusztítóknak) jár elől a legszívósabb kitartással, — ott a siker el nem maradhat. — Még a zombolyai gróf Csekonics-féle területekről érkeztek igen jó híreink, a hol a roppant arányú vadászat kezelése szintén igen kiváló kezekbe van letéve. Impozáns fácán-, nyúl- és őz-állományról beszél itt a fáma, a mi Kielhorn »vad-mester« tevékenységét és szakértelmét dicséri. — Szólnunk kell még a szegedi fogolytenyésztési kísérletekről. A nagy magyar metropolis vadászterein ugyanis, meglehetősen ritkává lett e kedves vad, úgy hogy a rendes vizslászat tárgyául alig szolgálhattott. Ez év tavaszán e sanyaruság pótlásául aztán, az egyik szegedi vadásztársaság valami 100 pár tenyészfoglyot hozatott az érsekújvári vaddús területekről, melyek kellő időben kibocsájtatván, pompásan sikerült költésük folytán — a mint mondják — ma szinte előzőnlük a város körüli vadásztételeket; a mely nem várt sikeres eredményt egyébként részben annak lehet tulajdonítani, hogy a vöröskabátos ravaszdinak Szeged környékén vajmi kevés képviselője akad, a mennyiben a korábbi években Kass Jani (az országos hírű szegedi „Kass Vigadó“ gentleman tulajdonosa) páratlan tacsói segítségével, rengeteg mennyiséget elpusz-

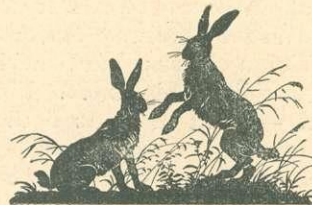
titott belőlük. A mint halljuk, fácánokkal is tesznek itt kísérletet s hír szerint Brauswetter Ottónak, ismert a zseniális magyar fegyver technikusnak, sikerült már is igen szép tenyészeredményeket elérni velők. Vízivadászatunk országszerte pang; a kánikulai hőség elpárologtatta majdnem az összes vizeinket, csak a nagyobb tavak állják még a »sarat«, — igazán *sárrá válva*. A »Hanság« csupa dágvány lett, az Ecsedi-láp a mérnök munkáját sínyli, míg a Titeli-láp terein már fűz ver és nyúl szundikál, csak a Dráva-foknál és a velencei tónál van még gyöngyélete a víziszárnyasok világának és kivált a gárdonyi vizekről jeleznek dús vadállományt. Azt mondják, »fekete a víz a vadtól« s nap-nap mellett vígan s eredményesen durrog ott a fegyver, mely egyébként a fővárosi vadászok előbbkelő részének a kedvencz találkozási helye Bóné Gyula, a jeles nimród vezérkedése alatt, a ki a területet bérbe tartja. Az ő gentlemannlik előzékenységének köszönheti a fővárosi vadászpublikum, hogy a gárdonyi remek vízivadászterekhez — mely mellesleg mondva a velencei tó legvadadasabb része, — egyáltalán hozzájuthat. — Az őzvadászatok országszerte még mindig elég kielégítő eredménnyel folynak s a szép trofeákban nincs hiány — s hogy azok *minőség* tekintetében is a legnagyobb részt megfelelőek, sőt helyenként minden várakozást túlhaladnak, azt alkalmunk van tapasztalni azon impozáns őzfejdíszeknél, melyek a dr. Lendl-féle preparatoriumba kikészítés végett még ma is nap-nap mellett szinte özönével érkeznek. Ugyanitt közelebb már néhány pompás szarvas-agancstrófeában is volt alkalmunk gyönyörködhetni, a melyek azonban többnyire külföldről érkeztek s leginkább magasrangú vadászurak zárt vadásaiban ejtettek el. Hazai származásuak még ritkák; de hát a várvavárt szezon nyílt a hűvös időjárás beköszöntése folytán aligha távol van már. *Kezdetleges rigyvetési jelentésekről* már is vannak híreink, így Visegrádról, stb., hol a gyengébb szarvasok már jelentgetik magukat. A zergevadászatokról kevés hírünk van — a Tátrából, hol dr. Szontagh Miklós és Széchenyi Bertalan gróf rendeztek eredményesebb zergehajtásokat.

* * *

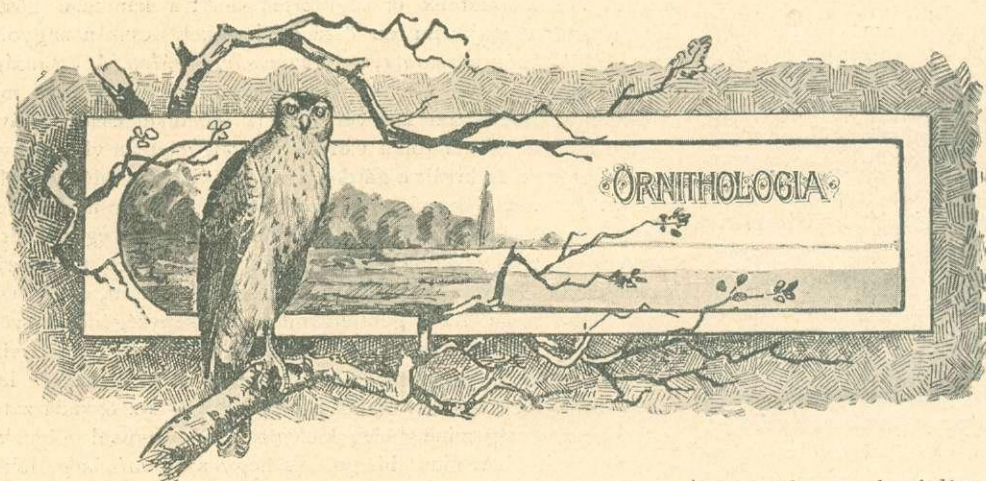
A bátor nyulakról. A nyulak gyávasága annyira köztudatú, hogy e czím sokakat meg fog lepni. — *Tényről* számolok be röviden a tapsifülesek rehabilitációjára. Mult szerdán úgy délutáni 6 óra felé kocsin jöttem haza a szomszéd faluból. Egy magas kukoricza melletti tarlón érdekes harcban gyönyörködhettem. A tarlón futó nyúlra egy héja csap le. A nyúl ijedelmében éktelen sívítást csinál s hátára fordulva lábaival rugódoz, a felette lebegő madár felé. A héja hol ott, hol amott, meg-megcsípi a nyulat, mire amannak ordítása csak még éktelenebb. Megálltam kocsimmal és érdeklődve szemléltem a harcot s igazán kíváncsi voltam a kimenetelre. — A viláért sem nyúltam volna puskámhoz még. A héja támadása mindig hevesebb, a nyúl gyengül a védelemben. De íme új látvány. A nyúl sikoltozására vén nyúl csörtet elő a kukoriczából a küzdő felekhez fut — s hátsó lábaira ülve mellső lábaival ugyancsak kapálózik a vérszomjas szárnyas felé. Ez zavarba hozza a szárnyas támadót, támadása gyengül s a megtámadott nyulacska a védő nyúl oltalma alatt lassan huzódik a kukoriczás felé. — Már a kukoriczás szélén folyik a harc. A következő pillanatban a magas kukoricza válik harctérre s többé mit sem láthatok. A nyulak győzelméről azonban meggyőző a következő pillanat, mikor a héját zsákmány nélkül látom felemelkedni s tova repülni.

Komáromváros, 1898. aug.

Dr. Ágh Timót.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

A kakukról. Dr. B. Altum: »A madárvilágot védő német egyesület havi folyóirata« című tudományos madártani közlönynek folyó évi május havi füzetében igen érdekes tanulmányt közöl, melyben a kakuknak nemcsak erdő- és kert-gazdasági értékét, hanem élősdű szaporodási természetét is, több évi gondos kutatása és saját tapasztalataiból szerzett adatok alapján egészen más, az eddig forgalomban volt téves vélekedésektől eltérőleg, sokkal kedvezőbb világításban tünteti fel, mert a kakuk igen sokak előtt még ma is egy sajátos talányszerű madár, egy rejtélyes szárnyas.

A kakuk gazdasági értékét különösen azon körülményből következteti dr. Altum, hogy növényi táplálékokkal egyáltalán nem él s végső szükségben is, midőn erre rászorítja az éhség, semmiféle nemesebb magot meg nem eszik, hanem csak a nagy fákra kúszó élősdűeknek új hajtásait csipkedi le s így ezáltal is csak a fák fejlődésének válik hasznára. Ezenfelül soha senki nem látta és nem tapasztalta, hogy a kakuk akár erdő-, akár kertgazdasági vagy vadászati érdekek ellen a legcsekélyebb kárt is okozott volna. Ellenkezőleg, számtalan példa és bőséges tapasztalat mutatja, hogy különösen erdőgazdasági tekintetben a leghívebb és legkészségesebb segítője az erdészszemélyzetnek, mert ügyessége és különczködő természete által épen ott és abban nyújt biztos segítséget, ahol az emberi munkásság vagy épen nem, vagy csak igen nehezen és fáradságos módon érne el eredményeket. Azon szenvedélyessége pedig, hogy különösen a szőrös testű hernyókat pusztítja, nem talál vetélytársra az egész madárvilágban, — mert a többi madarak — a házi verebet kivéve — mind irtóznak az ily fajta hernyóktól. De, hogy ennek a nagy és különösen az erdőgazdaságra nézkülözhetlen feladatának minden irányban megfelelhessen és semmi által gátolva ne legyen, a természet Ura megtagadta tőle a családi örömeit, még szeretkezésre sem igen engedvén neki időt s oly ösztönrel ruházta fel, hogy a családi gondoskodást és saját fájának kiköltését és táplálását már a természet háztartásában kevésbé tevékeny és könnyebb munkához szokott madárfajokra bízva; mert neki valóban nincs ideje a költés gondjainak viselésére. Ezért kakukfészket találni nem lehet — s itt rejlik az ő titokzatossága.

A fülemüle csattog, a rigó fityül, a gerle és galamb turbékolnak s az erdei dalnokok és zenérek egész serege ráér naphosszat andalító hangversenynyel elhódítani és

magához édesgetni kedvesét, csak a kakuknak kéthangú szólama nem alkalmas arra, hogy édes, kellemes szerelmi valloásra használja fel. Midőn tehát a kakuk megszólal, az nem mámorító menyegzői dalt zeng, hanem figyelmezteti s meghívja társait valamely gyümölcsfán, vagy erdei lomb koronás fának tetején felfedezett bőséges zsákmányra.

Nem lévén képesítve folytonos ugrándozással egyik ágról a másikra szökni, szórványos mutatkozó hernyókra csak akkor kezd vadászni, midőn a

gyümölcs- és lombdíz ezen pusztító ellenségeit már ott kiirtotta, ahol tömegesen lepték el az erdők díszét s a kertek kamatos kincsét. Dr. Altum egy ízben egy bodzacszerjén látott egy kakukot s midőn e szokatlan tartózkodási helyét közelről megtekinté, az özöndék hernyók mesés sokaságát látta ott s a munkás kis madárnak három napig volt dolga, míg e gonosz fajzatot kiirtotta; három nap után már nem szólt a kakuk a bodzacszerjén, — de hernyónak sem látszott ott nyoma sem.

Egy uradalmi erdész virgoncz fiának társaságában tette meg az erdei szemlélét s egy fán körülbelül ötven kakukot láttak munkában. A fiucskának kérelmére az apa meglőtt egy hernyózó madarat, mely a lövés után egy ágon függve maradt. A fiu gyorsan felmászott érte, de nem érthette el a kedves zsákmányt, mert a fa ágai úgy tele voltak hernyókkal, hogy azokon felkúszni nem lehetett. A tevékeny madárkák még elhullott társukat sem érték rá gyászolni s zavartalanul végezték munkájukat. Az erdész számítása szerint a fáradhatlan szárnyasok 10 napi munkával közel három millió hernyót irtottak ki, hogy engesztelést tegyenek kimult társukért s az erdő lombdíszét a rabló hernyóktól megszabadítsák. A kakuk ügyes munkája azonban nem csupán a hernyóirtásra szorítkozik, hanem a begubózott bábokat is megfojtja ott, ahol csak elérheti.

Dr. Altum tanulmánya tele van hasonló példákkal, melyek erdészek és kertészek részére érdekes tanulságul szolgálnak s a kakuk becsületét talpraesett védelem után avval fejezi be sorait, hogy ha már titokzatossága miatt szaporítását nem eszközölhetjük, de megérdemli, hogy pusztítását törvényes intézkedésekkel meggátoljuk és sérthetlen vendégjogot biztosítsunk a kakuknak. P. T.

A fecskék értelmi tehetségéről. A fecskék értelmi tehetségének egy feljegyzésre méltó példáját volt alkalmam a múlt és ez év nyarán észlelni. Egy temesvári vendéglő II-ik emeleti folyosója vastartóinak ívein, félig kinyílt tulipán alakú vaslemez díszítések vannak alkalmazva úgy, hogy a tulipánszirmok felső emeletei majdnem a menyezetet érintik. Ezen öt tulipán közül háromnak szirmai valaki pajzánságból kissé szétfeszítette, úgy, hogy azok a már jól kinyílt virághoz lettek hasonlókká; a másik kettőnél a szirmok még eredeti alakjukban összehajolva vannak. A múlt nyár derekán észrevettem, hogy ezen nyitott tulipánok egyikét a fecskék nagy okosan felhasználták, hogy időt és munkát megtakarítva, biztos

és kényelmes fészekre tegyenek szert. A négy szírom közötti nyílásokat ugyanis szépen befalazták egészen a szírmok hegyéig, onnan pedig körkörösön felemelték a zárfalet egészen a folyósó menyezetéig, miáltal a vastulipánból egy öblös fészek vált, melyhez bejáró nyílást a folyósó menyezete alatt hagytak. Gyönyörködve néztem ez állatkák bámulatos találékonyságát, hogy az adott vakmerő körülmények felhasználásával a rendestől eltérően építik fészüket. És a tavalyi jó példa követőkre talált, mert az idén már a másik két tulipán is be lett építve, még pedig most már sokkal csinosabban. A folyósón látható első fészek volt a kezdeményezés, mely arhitektonicze meglehetősen idomtalan, mert a szírmok jó része szintén be van tapasztva s a sárfalak kipúposodottak. Ám az idei alkotások már szebbek, formásabbak; a vasszírmok teljesen láthatók s az egész fészek külalakja csinos, kerekded. Gondom lesz reá, hogy a másik két tulipán szírmaít is széthúzassam s megfigyelem, vajjon felhasználják-e a fecskék az újabban kínálkozó alkalmat is ezen ujmodi fészkelésre? Temesvár, 1898 Augusztus 4-én.

Tauffer Jenő dr.

Elítélt fecske. Tisztelt szerkesztőség! Ritka, ornithologiai szempontból is érdekes esetet közölhetek a *fűsti fecskéről* (*Hirundo rustica*). Folyó évi június 14-én, már kora reggel, nagy csoport fecske gyűlt össze házunk előtt. Izgatottan repdestek ide s oda; majd csoportosultak s hangosan, a maguk nyelvén nyilvánították véleményüket. Lázas forrongásban voltak egész délelőtt. Délután észre vettem, hogy egy kiszemelt fecske után tart az egész csapat. Ez volt az, mely felett délelőtt halálos ítéletet hoztak s most hajtották végre ítéletüket. Úzték, kergették, csipkedték a szegény társukat, mely kétségbeesésében házunk folyósójába repült be. Még ide is követte mint dühös tigris, egynéhány. Az üldözött az ablakrájára repült előlük, leengedte szárnyait s keservesen kapkodott a levegő után. Nem volt itt se sokáig maradása, újra szárnyra emelkedett, de kevés ideig repülhetett, mert csakhamar elveszítette minden életerejét s erőtlen a földre hullott. Kezembe vettem, éleszteni próbáltam, de nem sikerült új életerőt önteni beléje. Pár percz múlva megszűnt élni szegényke. Ki mondaná meg, mi bünt követett el e kis fecske? Békés-Csaba, 1898 évi augusztus 20.

Tarján Tibor.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

B. Sz. úrnak. Legtöbb előfizetők Bács, Torontál és Temes megyéből van; legkevesebb Árva-, Zólyom- és Sárosmegyéből. A mutatványszámokat elküldtük. Köszönjük szíves közreműködését. Örülünk a kedvező ítéletnek.

M. G. úrnak. Azt kérde tőlünk, kik legkiválóbb vadászati íróink? — Hiszen ismerheti őket lapunkból. — Szívesen látjuk intézetünkben és megtekintheti a kérdezett vadásztrofeákat

— A mult esztendőben közel 2000 állat tömetett ki intézetünkben. Hazánk minden megyéjéből érkeznek naponta friss állatok. — Külföldiek is tömetnek nálunk gyakran.

B. R. tanár úrnak. Kohaut tnr. értékezéseit a mikroszkópi praksziból legközelebb folytatni fogjuk. Hogy nagyon sokan várják már a folytatást, azt tudjuk jól, mert számos előfizetők már is hasonló kérdést intézett hozzánk. Azt hisszük, hogy több mint 1000 mikroszkópos van hazánkban, Angolországban, de kivált Németországban igen sokan szórakoznak ilyen hasznos tudományos foglalkozásokkal és nálunk is emelkedőben van a tudományos dilettantizmus.

G. A. úrnak. Puskákat nem árulunk, intézetünk ezzel nem foglalkozik, azonban szívességből segítségére leszünk, hogy a kívánt fegyvert megszerezhesse. — Tessék különben Skaba fegyvertüzletéhez fordulni (lsd. hirdetését), úgy tudjuk, kitűnő puszkákat készít.

F. L. úrnak. A kezdő mikroszkópos részére rövid útmutatást adtunk közzé lapunk első évfolyamában. Ugyanabban megtalálja a halak ideiglenes konzerválásáról szóló rövid cikket is. — Lapunk első évfolyama elfogyott.

B. P. úrnak. Köszönjük szívességét. Igaza van; úgy is nehéz a feladatunk, különösen a külföldi hasonló irányú folyóiratok elterjedtsége miatt. Úgy vesszük észre, hogy lassankint mégis csak tért hódítunk, mert hónapról hónapra emelkedik előfizetőink száma s az újak között mindig van egynehány olyan, aki azelett német folyóiratot járattott, de most felcserélte a miénkkel.

G. T. úrnak. A budapesti bogarászok társasága hetenkint, pénteken, este 8 órákor gyülekezik a Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út). Vendégeket szívesen fogadnak, különösen pedig, ha azok is az entomologia hívei. Rövid szakelőadás után társas vacsora következik. Bejelentés nem szükséges. A társaság elnöke *dr. Uhryk Nándor*.

K. L. dr. úrnak. A bécsi »Urániát« most nem régen nyitották meg; hasonló intézet, mint a berlini. Lehet, hogy nálunk is létesül idővel egy ilyen látványos és mégis tudományos intézet, ahol a közönség szórakozás közben tanulna és megkedvelné a természettudományokat. Kétségkívül nagyon előmozdítaná a közművelődést — azonban az ön ajánlotta eszközökkel azt nem lehet megalapítani; több pénz kell ahhoz, mint amennyit ön gondol és a szakavatott vezetés a fő. Türelem.

A. M. főerdész úrnak. Az erdészeti tekintetben fontos rovarokról írni fogunk. Németországban más fajok vannak, azért nem boldogult a könyveivel. Reméljük, cikkeinknek nagyobb hasznát fogja venni, mint a német könyveinek. — *Jäger Albert* nem erdész, hanem cs. és k. alezredes; nem csak nekünk ír, hanem más vadászati lapoknak is, meg a »Pester Lloyd« vadászati referense. *B. A.* urat nem ismerjük és nevét még sohasem olvastuk szakfolyóiratokban.

Sétaffy Gyula Ó-Gyallán, Komárommegye, ajánlja kitiűnően idomított vizsláit jutányos árban. — Érdeklődőknek levélben nyújt bővebb felvilágosítást.

Három díszes szoba-akvárium, teljesen felszerelve, jó állapotban, jutányosan eladó. — Bőv. felv. szerk.

Szép fekvésű uradalmi erdőktől övezett 821 kat. holdnyi községi tölgyerdő lödíj vagy évi átalány fejében vadászható, esetleg hat éven át. — **Vadállomány:** őz, vaddisznó; bögéskor, de lesen is szarvas; császármadár és vonuló szalonka — **Vadászkunyhó,** cserkésző utak és szók rendezésre állnak. — **Vasuti állomás Léva;** onnan $\frac{3}{4}$ óra kocsin. — Bővebb felvilágosítást ad: **Lipcsy Albin** vad. jogbíráló, Gr. Szőlős, Nagy-Koszmály, pályaudvar, Bars megye.

Kérelem.

Kérjük, méltóziassék e füzetet, ha nem tejszenék megtartani, illetőleg előfizetni reá, érdeklődő ismerősének átadni. — Az előfizetési pénz (3 frt évenként) *dr. Lendl Adolf* intézetének küldendő (Budapest, II., Donáti-utca 7) lehetőleg e füzethez mellékelt póstautilvány felhasználásával. — Tanintézetek levelezőlappal évi számlájokra rendelhetik meg e folyóiratot.

— Kérjük az előfizetést mielőbb, hogy a füzetek szétküldésében zavar ne támadjon.

A vad tilalmi ideje Magyarországon.

Vad-fajok	Janár	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
Szarvasbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Szarvasbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Dámbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Dámszarka	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ózka	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ózka	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Zerge	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Zergegida	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Mézli nyúl	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Siket- és nyírfajdka	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Siket- és nyírfajdka	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Császármadár	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Fácán	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Fogoly	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Tüzek	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Vad és szelid galamb												
Vándor és vízimadarak (A költési hely kivételével)												
Éneklő madarak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Seregélyek és verébek (Csak szelidülők és gyöngyöskék)												
Sérte- és dúvad												
Óregl nyúl stb.												
Rágadozó madarak												
Holló, varjak stb.												
Hajtó kutyával	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T

A gyár alapított 1865-ben.

SKABA KÁROLY H.

Budapest, Váci-körút 33.

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát kiváló gonddal készült mindennemű

kézimunka sörétes- és golyós fegyvereinek, minden kaliberben.

Kaphatók még flóbert-fegyverek, revolverek és mindenféle vadászesszközök.

Nagy töltény- és löpor-raktár.

A Parádi üvegyár raktára Görög István

Budapest, Kossuth Lajos-u. 15.

Ajánl:

Hengerüvegeket, gyűjtőüvegeket,

mikroszkópi

tárgy- és fedőlemezeket stb.

Dús választék.

Kitünő minőségben.

Ő cs. és kir. Fensége

JÓZSEF FŐHERCZEG

udvari szállítója,

Ő cs. és kir. Fensége

JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG

kamarai szállítója

és

Ő kir. Fensége

FÜLÖP-SZÁSZ-COBURG-GOTHAI

HERCZEG

szállítója.

Dr. LENDL ADOLF

műegyetemi magántanár, kép. középiskolai tanár, a m. nemz. muzeum volt tisztviselője, számos bel- és külf. egyesület tisztj., örök. választm. v. rendes tagja,

PRAEPARATORIUMA ÉS

TANSZERKÉSZÍTŐ INTÉZETE
BUDAPEST,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Budapest, 1892: arany-érem.

Debreczen, 1894: elsőrendű állami érem.

Leipzig, 1894: díszoklevél.

Lemberg, 1894: elismerő oklevél.

Zenta, 1895: első arany-érem.

Moszkva, 1896: e. ezüst-érem.

Budapest millenniumi kiállítás 1896: 2 érem.

Lüdenscheid, 1897: ezüst-érem.

Brüsszel, 1897: arany-érem.

Legmagasabb és magas elismerések.

A Vallás- és Közoktatási, a Földművelésügyi
Miniszteriumok és
Budapest Székes Főváros Tanácsának
ajánlásai.

A Magy. Nemz. Museum és Európa
elsőrangú museumainak szállítója.

KINCSEM

szab. készült a
kerékpározás la-
nálására.

KAYSER-kerékpárok

valamint elsőrendű angol és amerikai kerékpárok jutányos árban és előnyös fizetési feltételek mellett kaphatók közvetlen a

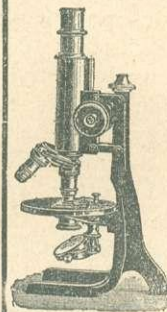
főraktárban

Deményi és Angyalnál

Budapest, Andrassy-út 50.

A főváros egyedüli kerékpár-iskolája, ahol tanuló-készülékkel lehet tanulni.

Nagy javító-műhely. — Mindenféle alkatrészek. Árjegyzék Ingeny.

Mikroszkópok
és

mindenféle

kézi nagyítók

kaphatók

intézetünkben.

Képes árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

A Magyar Asphalt

részvény-társaság

Budapest, Andrassy-út 30. sz.

Elvállal:

Asphaltburkolást,

szárazzátételt.

Vidékre is szállít

asphalt-anyagot

legolcsóbban jótállás mellett.

Dr. LENDL ADOLF intézetében megrendelhetők:

Kohaut, A Magyarország Madarak meghatározó könyve, 2 frt. — Lakatos, Természeti és Vadász-
képek, 2 frt. — Lakatos, Vadászhit, kötve 2 frt. — Lakatos, Vadászati és Madarászati Emlékeimből,
3 frt. — Lakatos, Magyarország nappali orvmadarai, 1.50 frt. — Thanoffer, A Mikroszkóp és
alkalmazása, 3.60 frt.

Iskolai könyvtáraknak számlára küldjük meg e műveket, másoknak utánvétellel vagy a pénz előleges beküldésére.

»A Természeti szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donati-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

656.98. Nyomatott Markovits és Garainál, Budapest, Lázár-utca 13.